

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ZBORNÍK
SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA

GEDENKSCHRIFT
FÜR JOZEF PAULÍK
STUDIEN

ZBORNÍK NA PAMIATKU
JOZEFA PAULÍKA
ŠTÚDIE

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 9

GEDENKSCHRIFT ZBORNÍK NA PAMIATKU
FÜR JOZEF PAULÍK JOZEFA PAULÍKA
STUDIEN ŠTÚDIE

Bratislava 2015

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Bratislava 2015

ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 9
ŠTÚDIE

Vedecký redaktor a zostavovateľ
Juraj Bartík

Redakčná rada
PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda); PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal;
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská; PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.; PhDr. Matej Ruttkay, CSc.; PhDr. Vladimír Turčan;

Posudzovatelia
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD; Prof. PhDr. Jozef Bátora, DrSc; PhDr. Juraj Bartík, PhD; Prof. PhDr. Václav Furmánek,
DrSc; Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc; Doc. RNDr. Milan Thurzo, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal; PhDr. Gertrúda
Březinová, PhD; PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc.; Doc. PhDr. Vladimír Varsík, CSc.

Grafická úprava: Matúš Lányi
Návrh obálky: Matúš Lányi
Tlač: Dolis, s.r.o.
Neprešlo jazykovou úpravou
Za obsah príspevkov a kvalitu obrazových príloh zodpovedajú autori

Vydalo
Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015

Náklad
400 výtlačkov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

PhDr. JOZEF PAULÍK, CSc
30. 3. 1931 – 12. 4. 2013

OBSAH INHALT

- 6 **JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ**
BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA
BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK
- 13 **TITUS KOLNÍK**
NAMIESTO NEKROLÓGU NIEKOĽKO OSOBNÝCH SPOMIENOK
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931-2013)
A FEW PERSONAL MEMORIES IN LIEU OF AN ORBITUARY
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931 - 2013)
- 17 **BEATA EGYHÁZY-JUROVSKÁ**
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. A SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. AND THE SLOVAK NATIONAL MUSEUM
- 21 **JOZEF BÁTORA**
SILICITOVÉ DÝKY Z PLAVECKÉHO PODHRADIA A DOLNÉHO LOPAŠOVA
SILIZIUM-DOLCHE AUS PLAVECKÉ PODHRADIE UND DOLNÝ LOPAŠOV
- 29 **ZDENĚK FARKAŠ**
TRI MEDENÉ ČEPELE Z ENEOLITU JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA
DREI KUPFERKLINGEN AUS DEM ÄNEOLITHIKUM DER SÜDWESTLICHEN SLOWAKEI
- 35 **GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA**
K POČIATKOM VÝSKUMU EPONYMNEJ LOKALITY MAĎAROVskej KULTÚRY
V ŠESŤDESIATYCH ROKOCH 19. STOROČIA
ZU DEN ANFÄNGEN DER FORSCHUNGSAKTIVITÄTEN AUF DER LOKALITÄT
DER MAĎAROVCE-KULTUR IN MAĎAROVCE
- 53 **PAVOL JELÍNEK**
SLADKOVODNÉ LASTÚRNIKY A ICH SYMBOLIKA V MAĎAROVskej KULTÚRE
SÜSSWASSERMUSCHELN, ARTEFAKTE AUS IHNEN UND IHRE SYMBOLIK
IN DER MAĎAROVCE-KULTUR
- 77 **MÁRIA NOVOTNÁ – PETR NOVÁK**
ZERSTÖRTE SIEDLUNG DER MITTELDANUBISCHEN URNENFELDER IN SUCHÁ NAD PARNOU
PORUŠENÉ SÍDLISKO STREDODUNAJSKÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ V SUCHEJ NAD PARNOU
- 91 **JURAJ BARTÍK – RÓBERT BAČA**
BRONZOVÉ MEČE ZO ZÁHORIA
DIE BRONZESCHWERTER AUS ZÁHORIE
- 109 **ETELA STUDENÍKOVÁ**
URNENFELDERZEITLICHES TOTENHAUS IN JANÍKY – DOLNÉ JANÍKY
DOM MŔTVEHO Z OBDOBIA POPOLNICOVÝCH POLÍ V JANÍKOCH – DOLNÝCH JANÍKOCH
- 123 **VLADIMÍR MITÁŠ – DANA MARKOVÁ**
POHANSKÝ HRAD V KOTMANOVEJ V KONTEXTE SÚVEKÝCH HRADÍSK KULTÚRNEHO
KOMPLEXU JUHOVÝCHODNÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ S ROVNAKÝM
A PODOBNÝM TOPONYMOM
PAGAN CASTLE AT KOTMANOVÁ IN THE CONTEXT OF CONTEMPORALY HILL-FORTS
OF THE CULTURAL COMPLEX OF THE SOUTHEASTERN URNFIELDS WITH SAME
AND SIMILAR TOPONYM
- 139 **ILON GÁBOR**
EIN SPÄTBRONZEZEITLICHER TRACHT-DEPOT AUS DER GEMARKUNG VON MÉNFŐCSANAK
(NORDWEST-TRANSDANUBIEN)
DEPOT SÚČASŤI KROJA Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ Z KATASTRA OBCE MÉNFŐCSANAK
(SEVEROZÁPADNÉ ZADUNAJSKO)
- 155 **LADISLAV VELIAČIK**
DVE POZORUHODNÉ TEPANÉ BRONZOVÉ NÁDOBY
ZWEI BEMERKENSWERTE GETRIEBENE BRONZEGEFÄSSE

- 167 **TIBERIUS BADER**
LANZENSPITZENDARSTELLUNGEN AUF FELSBILDERN IN DER HÖHLE VON NUCU, RUMÄNIEN
(PRÄHISTORISCHE LANZENSPITZEN IN DER IKONOGRAPHIE)
HROTY KOPIJÍ NA SKALNÝCH VYOBRAZENIACH V JASKYNI NUCU, RUMUNSKO
(PRAVEKÉ HROTY KOPIJÍ V IKONOGRAFII)
- 183 **ONDREJ OŽDÁNI**
BRONZOVÝ TERČ Z OBCE KRAVANY NAD DUNAJOM
A BRONZE DISC FROM THE VILLAGE KRAVANY NAD DUNAJOM
- 187 **TOMÁŠ ZACHAR**
BEMERKUNGEN ZUR REKONSTRUKTION EINES JUNGBRONZEZEITLICHES SCHILDES
AUS ZVOLEN – BALKÁN
POZNÁMKY K REKONŠTRUKCII ŠTÍTU Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ
ZO ZVOLENA-BALKÁNU
- 199 **ŠEFČÁKOVÁ ALENA**
PRAVEKÉ RITUÁLNE MASKY Z EUDSKÝCH LEBIEK:
NÁLEZ Z BRATISLAVY-DEVÍNA NA SLOVENSKU
URZEITLICHE RITUELLE MASKEN AUS MENSCHLICHEN SCHÄDELN:
FUND AUS BRATISLAVA-DEVÍN (SLOWAKEI)
- 211 **RADOSLAV ČAMBAL**
ŽELEZNÉ PREDMETY Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ A STARŠEJ DOBY ŽELEZNEJ
Z ČVIRIGOVCA
EISERNE GEGENSTÄNDE AUS DER SPÄTEN BRONZEZEIT UND DER ÄLTEREN EISENZEIT
AUS ČVIRIGOVEC
- 221 **JÚLIUS VAVÁK**
LOŤKOVITÁ SPONA Z VÝŠINNÉHO SÍDLISKA VO SVÄTOM JURE
(K OTÁZKE VÝSKYTU SPŇN S PRIEČNOU LIŠTOU)
KAHNFIBEL AUS DER HÖHENSIEDLUNG IN SVÄTÝ JUR
- 229 **EVA ĎURKOVIČOVÁ**
TOPOGRAFICKÉ POZNATKY O MIKROREGIÓNOCH V OKOLÍ DNEŠNEJ BRATISLAVY A ŠOPRONE
V STARŠEJ DOBE ŽELEZNEJ
TOPOGRAPHISCHE ERKENNTNISSE AUS DEN MIKROREGIONEN IN DER UMGEBUNG
DES HEUTIGEN BRATISLAVA UND SOPRON IN DER ÄLTEREN EISENZEIT
- 255 **GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – MICHAL CHEBEN – MATEJ RUTTKAY – MAREK VOJTEČEK**
DVE SÍDLISKÁ Z DOBY LATÉNSKEJ V HORNOM POŽITAVÍ
ZWEI SIEDLUNGEN AUS DER LA TÈNE ZEIT IN DER OBEREN FLUSSLANDSCHAFT VON ŽITAVA
- 275 **VLADIMÍR TURČAN**
ANTROPOMORFNÁ GERMÁNSKA PLASTIKA Z TRNAVY
ANTRHROPOMORPHE GERMANISCHE PLASTIK AUS TRNAVA
- 281 **IGOR BAZOVSKÝ**
RÍMSKA DOLABRA VYBAGROVANÁ Z DUNAJA
RÖMISCHE DOLABRAE AUS DER DONAU
- 285 **KATARÍNA HARMADYOVÁ**
VÝSKUM V KRYPTE KOSTOLA V BRATISLAVE-DEVÍNE
AUSGRABUNG IN DER KRYPTA VON KIRCHE DES HL. KREUZES IN BRATISLAVA-DEVÍN
- 294 SKRATKY PERIODÍK A EDÍCIÍ

BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK

JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ

1952

1. E. Molnár: A magyar társadalom története az őskortól az Árpádkorig. Budapest 1949. Arch. Rozhledy 4, 1952, 78 (rec.).

1953

2. L. Barkóczi: Brigetio. Budapest 1951. Arch. Rozhledy 5, 1953, 105-106 (rec.).

1954

3. Výskum halštatskej a halštatsko-laténskej osady v Seredi. Arch. Rozhledy 6, 1954, 306-311, 416, 425.

1955

4. Osada z doby železnej. PaS 4, 1955, 423-424.

5. Kostoná industria z mladohalštatskej osady pri Seredi. Arch. Rozhledy 7, 1955, 447-449, 470, 559, 564.

6. Halštatská a halštatsko-laténska osada pri Seredi. Slov. Arch. 3, 1955, 135-194.

7. France Staré: Ilirské nájdy železnej doby v Ljubljani. Eubfana 1954. Slov. Arch. 3, 1955, 324-325 (rec.).

1956

8. Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej. Slov. Arch. 4, 1956, 177-212.

9. Príspevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v mladšej dobe halštatskej. Referáty. Liblice 1956, 47-50. Rotaprint.

1957

10. Halštatsko-laténske osídlenie Mačianskych vrškov pri Seredi. Arch. Rozhledy 9, 1957, 484, 795, 801-806.

11. Záchraný výskum na neolitickom sídlisku v Borovciach pri Piešťanoch. Slov. Arch. 5, 1957, 271-306. (spoluautor T. Kolník)

12. Skýtsko-halštatská chata v Dvoroch nad Žitavou. Štud. Zvesti AÚ SAV 2, 1957, 78-81.

1958

13. Výskum na pieskovisku v Hurbanove. Arch. Rozhledy 10, 1958, 481-487, 497-498.

14. Stredoveké chaty v Chotíne. Slov. Arch. 6, 1958, 223-235. (spoluautor E. Rejholec)

15. Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Arch. 6, 1958, 361-379.

1959

16. Neolitické nálezy v Kopčanoch, okres Michalovce. Arch. Rozhledy 11, 1959, 785-787, 806, 810. (spoluautor J. Vízdal)

17. Nález polozemnice v Horných Lefantovciach. Arch. Rozhledy 11, 1959, s. 495-496, 509, 513-522.

18. Ružicové spony zo Slovenska. Slov. Arch. 7, 1959, 328-362.

19. Žiarové pohrebisko z mladšej doby bronzovej v Chotíne. Dějiny a současnost 4, 1959, 36-37.

20. Neznáme poklady Považia. PaS. 8, 1959, č. 23, 24-26. (spoluautor T. Kolník)

21. Halštatsko-laténske osídlenie „Hrádku“ v Michalovciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 177-180.

22. Mladohalštatská zemnica v Bučanoch. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 146-147.

23. K otázke vzniku a vývoja velatickej kultúry na juhozápadnom Slovensku. Referáty. Liblice 1959, II. časť, 47-56.

24. Nález mladohalštatskej mohyly v Malej nad Hronom, okres Štúrovo. Arch. Rozhledy 11, 1959, 796-800, 810-811, 817-818.

25. Nové nálezy z „Hradíšť“ pri Pobedime. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 153-156. (spoluautorka D. Bialeková)

26. Pokračovanie výskumu v Očkove. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 180-183. (spoluautor T. Kolník)

27. Čachtice v praveku (Súpis archeologickej zbierky v Čachticiach). Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 87-114. (spoluautor T. Kolník)

1960

28. Loďkovité spony z Abrahámu na Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 330-336, 348.

29. K problematike mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 408-427.

30. Stephan Foltini: Velemszentvid ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa. Slov. Arch. 8, 1960, 286-288 (rec.).

31. Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950-51. Slov. Arch. 8, 1960, 60-124. (spoluautor A. Točík)

1961

32. Velatická mohyla v Očkove (Príspevok k problematike pohrebného rítu stredodunajskej kultúrnej oblasti v mladšej dobe bronzovej). Referáty. Liblice 1961, 25.

33. Patriarchálne rodové zriadenie. In: Dejiny Slovenska I. Bratislava 1961, 40-50. (spoluautor A. Točík)

34. Hlinená cista z Abrahámu. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 241-243.

35. Ďalšie hrobové nálezy zo Serede. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 243-244.

36. Tisícročné šperky. PaS 10, 1961, č. 17, 26-27.

1962

37. Das Velatice-Baierdorfer Hügelgrab in Očkov. Slov. Arch. 10, 1962, 5-96.
38. Príspevok k problematike stredného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Sborník Československé Společnosti Arch. 2, 1962, 113-139.
39. Život a umenie doby železnej na Slovensku. Bratislava 1962. (spoluautori M. Novotná a B. Benadík)
40. Turci pri Nových Zámkoch. PaS 11, 1962, č. 19. (spoluautor T. Kolník)
41. Nepísaná história. PaS 11, 1962, č. 22, 7-11.
42. Za prejavmi monumentálnej architektúry na Slovensku. Krásy Slovenska 39, 1962, 310-311.
43. Kniežacie mohyly na Slovensku. Svet vedy 9, 1962, 607-611.
44. Čakanské pohrebisko v Marcelovej. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 99-108.
45. Hlinený mesiacovitý idol z Križovian nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 100-116.
46. Nový bronzový meč typu Riegeesee zo Slovenska. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 117-118.
47. Bronzový halštatský meč z Trakovíc. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 119-122.
48. Nový hromadný nález pazúrikových čepelí na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 263-265.
49. Mazanica s plastickou výzdobou v dobe bronzovej na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 27-57.
50. Dva nové bronzové meče s jazykovitou rukoväťou na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, s. 58-64.
51. Chata zo staršej doby železnej v Križovianoch nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 65-76.
52. Starší nález bronzového noža z Banky. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 119-120.
53. Nález hrivien v Rastislaviciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 121-124.
54. Velaticko-baierdorfská mohyla v Očkove pri Piešťanoch. Arch. Rozhledy 14, 1962, 327-328, 336-340, 369.
55. Müller-Karpe, H: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen I, II. Berlin 1959. Slov. Arch. 10, 1962, 477-480 (rec.).

1963

56. K problematike čakanskej kultúry v Karpatskej kotline. Slov. Arch. 11, 1963, 269-338.
57. K problematike mladšej doby bronzovej na Slovensku. Referáty. Liblice 1963, I. časť, 88-94. (spoluautorka Z. Pivovarová)
58. Zlato v našom praveku. PaS 12, 1963, č. 17, 36-39.
59. Kromer, K.: Brezje. Halštatske mogile z Brezij pri Trebelnem. Ljubljana 1959. Slov. Arch. 11, 1963, 261-262 (rec.).

1964

60. Význam severných „popolnicových“ polí pre vnútrokarpatský vývoj. Štud. Zvesti AÚ SAV 13, 1964, 163-184.
61. Na návšteve v pravekom dome. PaS 13, 1964, č. 19, 35-39.

1965

62. Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 35-85.
63. Nález štítových puklíc z mladšej doby bronzovej vo Zvolene. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 17-32.
64. Hromadný nález bronzov v Brvništi na severnom Slovensku. Arch. Rozhledy 17, 1965, 338-342.
65. „Čínsky múr“ na Slovensku. Krásy Slovenska 42, 1965, 88-89.
66. Kto zakopal poklad? PaS 14, 1965, č. 1, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
67. Nálunk is találtk szoliduszokat. Természet és társadalom 5, 1965, č. 2, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
68. Húni – Attila – Slovensko. Svet vedy 12, 1965, č. 2, 69-73.

1966

69. Pohľady do minulosti Považia. Mohyla z mladšej doby bronzovej a pohrebisko z doby rímskej v Očkove. Bratislava – Trenčín 1966. (spoluautor T. Kolník)
70. Stredná doba bronzová. Mladšia doba bronzová. Staršia doba železná. In.: Pravek východného Slovenska. Malá monografia východného Slovenska VIII/1, Košice 1966, 112-147.
71. Mohyla čakanskej kultúry v Kolte. Slov. Arch. 14, 1966, 357-396.
72. La Slovaquie pendant le bronze récent et le premier âge du fer. Investigation archéologiques en Tschécoslovaquie. Prague 1966, 277-280.
73. Praveké zbrane na území Slovenska. Svet vedy 15, 1966, č. 6, 334-340.
74. Armas prehistoricas en Eslovaquia. Panorama de la ciencia. Bohemia, Habana, December 1966.

1967

75. Archeologická prírodná rezervácia v Očkove, okr. Trenčín. Múzeum (Bratislava) 12-4, 1967, 15-19.
76. Diskrétnosti. Rozlet 4, 1967, č. 1, 26.

1968

77. K problematike východného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 62, Hist. 8, 1968, 3-43.
78. Príspevok k problematike výzbroje a výstroja bojovníkov v mladšej dobe bronzovej. Múzeum (Bratislava) 13-4, 1968, 252-255.
79. Na úsvite našich dejín. PaS 17, 1968, č. 1, 6-10.

1969

80. Maďarsko-slovenský archeologický slovník. Vysokoškolské učebné texty. Bratislava 1969 (rotaprint).
81. Mohyla z mladšej doby bronzovej v Lužanoch. Zbor. SNM 63, Hist. 9, 3-51.
82. Kultový život a jeho hmotné prejavy v mladšej dobe bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 14-3, 1969, 141-144.
83. Archeológia a hračky. PaS 18, 1969, č. 19, 44-48.

1970

84. Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64, Hist. 10, 1970, 25-83.
85. Predbežné výsledky výskumu keltského oppida v Plaveckom Podhradí. Arch. Rozhledy 22, 1970, 544-555.
86. Panzer der jüngeren Bronzezeit aus der Slowakei. 49. Ber. RKG 1968, Berlin 1970, 41-61.
87. Pohrebný rítus v mladšej dobe bronzovej vo svetle nových archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava) 15-2, 1970, 95-97.

1971

88. Spindlersfeldské spony na Slovensku. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 25-47. (spoluautor B. Chropovský)
89. Kultový nález na hradisku z mladšej doby bronzovej v Plaveckom Podhradí. Musaica 11, 1971, 31-40.
90. Čakanská kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 13, 1971, č. 5, 79-90.
91. Keltské oppidum Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 49-63.
92. Keltische oppidum Pohanská bei Plavecké Podhradie. Arch. Rozhledy 23, 1971, 325.

1972

93. Hromadný nález bronzových predmetov z Dolných Janík, okres Bratislava-vidiek. Zbor. SNM 66, Hist. 12, 1972, 5-34.
94. Velatická kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 14, 1972, č. 1-2, 1-28.
95. Výstava „Umenie starých Čibčov na Bratislavskom hrade.“ Múzeum (Bratislava) 17-4, 1972, 258-259.

1973

96. Hlinené praslenny na keltskom opide Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 67, Hist. 13, 1973, 31-60.

1974

97. Jama z mladšej doby bronzovej v Ivanke pri Nitre. Zbor. SNM 68, Hist. 14, 1974, 33-44.
98. K významu mohýl z mladšej doby bronzovej v pravekom vývoji Slovenska. Slov. Arch. 22, 1974, 78-81.
99. Výskum Archeologického ústavu Slovenského národného múzea v rokoch 1972-1973 v Palárikove. Múzeum (Bratislava) 19-1, 1974, 41-44.

1975

100. K začiatkom staršej doby železnej na juhozápadnom Slovensku. Zbor. SNM 69, Hist. 15, 1975, 19-53.
101. Kultový objekt a hroby z doby laténskej v Palárikove. Slov. Arch. 23, 1975, 283-332. (spoluautor L. Zachar)
102. K výskumu mohýl mladšej doby bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 20-4, 1975, 230-234.
103. Výskum mohýl z mladšej doby bronzovej v Dedínke. AVANS 1974/1975, 72-73.
104. Ein Grabhügel der Čaka-Kultur von Dedinka. Jahresber. Inst. Vorgesch. Frankfurt a. M. 1975, 57-59.
105. Mohyly na Slovensku. Smena na nedeľu 10, 1975, č. 44, 4; č. 45, 4.
106. Zločinnosť v našom praveku. Bezpečnosť. Ústredný časopis federálneho ministerstva vnútra. Ročník 29-18, 1975, 3, 6.

1976

107. Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava 1976.
108. Dve nové mohyly z mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 28, 1976, 369-373.
109. Neolitické osídlenie v Palárikove. AVANS 1975/1976, 175-176.
110. Slovanské pohrebisko v Tvrdošovciach. AVANS 1975/1976, 176-177.

1977

111. Premlčané zločiny. Smena na nedeľu 12, 1977, č. 35, 4; č. 36, 4.
112. Výskum slovanského pohrebiska v Tvrdošovciach. Múzeum (Bratislava) 22-1, 1977, 60.

1978

113. Mladšia doba bronzová a staršia doba železná. In: Slovensko, Dejiny. Bratislava 1978, 78-102.
114. Veľkomoravské pohrebisko v Tvrdošovciach. Zbor. SNM 72, Hist. 18, 1978, 83-121. (spoluautorka L. Kraskovská)
115. Jungbronzezeitliche Hügelgräber in der Südwestslowakei. Forschungsberichte zur Ur- und Frühgeschichte 10, Wien, 1978, 44-46.
116. Výskumy mohýl z mladšej doby bronzovej vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1977/1978, 189-192.

1979

117. Mohyla z mladšej doby bronzovej a kostrové pohrebisko z 11. storočia v Čápure. Slov. Arch. 28, 1979, 87-124. (spoluautor A. Točík)
118. Hlinené klenotnice. Elektron 1979, č. 9, 41-44.
119. Bez úsmevu zvečnená. Slovenka 31, 1979, č. 26, 14-15.

120. Kult slnka pod Tatrami. PaS 28, 1979, č. 11, 52-56.
121. Napkultusz a Tatra alatt. Természet és társadalom 19-6, 1979, 44-48.
122. Príspevok k rozboru keramiky na pohrebiskách z mladšej doby bronzovej. Zbor. SNM 73, Hist. 19, 1979, 13-20.
- 1980
123. Praveké umenie na Slovensku. Bratislava 1980.
124. Prähistorische Kunst in der Slowakei. Bratislava 1980.
125. Archeologický výskum vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1978/1980, 203-206.
126. Zisťovací výskum v Bratislave-Karlovej Vsi. AVANS 1979/1980, 159-160.
127. Zisťovací výskum v Hradišti pod Vrátnom. AVANS 1979/1980,
128. Slovenská Iliada. PaS 29-21, 1980, 52-57.
- 1981
129. Začiatky hlinenej plastiky na Slovensku. ARS 77, 10-20.
130. Zisťovací archeologický výskum v Dedinke. AVANS 1980/1981, 218-219.
131. A szlovák Iliász. In: Természet és társadalom, 21-1, 42-47.
- 1982
132. Hromadný nález sitnianskeho typu z Očovej, okr. Zvolen. Zbor. SNM 76, Hist. 22, 19-27.
133. Zisťovací výskum opevnenej osady čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1981/1982, 217-218.
- 1983
134. Osada z doby bronzovej v Pobedime. Bratislava. (spoluautor E. Studeníková)
135. Mohyla čačianskej kultúry v Dedinke, okres Nové Zámky. Zbor. SNM 77, Hist. 23, 31-61.
136. Postavenie eponymnej mohyly v Čake vo svetle nových poznatkov o výskume mohýl. Štud. Zvesti AÚ SAV 20, 79-85.
137. Príspevok k vystihnútiu niektorých sídliskových zákonitostí v mladšej dobe bronzovej. Sborník Prací Fil. Fak. Brno E-28, 291-298.
138. Doplnovací výskum mohyly v Šuranoch. AVANS 1982/1983, 195.
139. Druhý rok výskumu opevnenej čačianskej osady v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1982/1983, 73.
140. Nález podkovy v Bratislave. AVANS 1982/1983, 196-197.
141. Osídlenie z mladšej doby bronzovej v Salke. AVANS 1982/1983, 197-198.
142. Praveké ostrovné osady v Bielovciach. AVANS 1982/1983, 198.
- 1984
143. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (II). Zbor. SNM 78, Hist. 24, 27-46.
144. Bronzový diadém z Dedinky, okres Nové Zámky. Zborník prác Ľudmile Kraskovskej k životnému jubileu. Bratislava, 39-47.
145. Ďalší rok výskumu v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1983/1984, 173-174.
146. Významný mladopaleolitický nález v Salke. AVANS 1983/1984, 175.
- 1985
147. Posledný rok výskumu na opevnenej výšinej osade čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1984/1985, 184-188.
148. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (III). Zbor. SNM 79, Hist. 25, 37-50.
- 1986
149. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (IV). Zbor. SNM 80. Hist. 26, 69-106.
150. Sonda do praveku (Praveká dedina pod Vysokými Tatrami). Ozveny histórie – Vlastivedná príloha Podtatranských novín, 12-2.
151. Novotný B. a kol.: Encyklopédia archeológie, Bratislava 1986, 20 hesiel.
- 1987
152. Výskum velatického hradiska v Marianke. AVANS 1986/1987, 84.
153. Praveké hradisko v Malých Karpatoch. Krásy Slovenska.
154. Z muzeálnych zbierok. Nástenný kalendár na rok 1987.
155. Kult vody. PaS 36, 33-36.
156. A víz oskori kultusza. Természet és társadalom 27, 59-63.
- 1988
157. Druhý rok výskumu v Marianke. AVANS 1987/1988, 107.
158. K bojovníckemu výstroju v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 82, Hist. 28, 11-25.
- 1989
159. Neskoroeolitická mohyla v Šuranoch, okr. Nové Zámky, Arch. Rozhľedy, 41, 368-378. (spoluautorka M. Novotná)
160. Očkov – archeologická prírodná rezervácia. Osvetová práca, 8, 37-38.
161. Plavecké Podhradie - vrch Pohanská. Osvetová práca, 12, 35-36.
162. Zlato z praveku Slovenska. PaS 12, 56-58.
163. Dórovia na Slovensku? Nedeľná Pravda, 15. 9. 1989.

1990

- 164. Výskum protitureckej opevnenej polohy v Palárikove. Zbor. SNM. 84, Hist. 30, 85-105.
- 165. Mladopaleolitické sídlisko v Salke. Arch.Rozhledy 42, 13-21. (spoluautor J. Hromada)
- 166. Mohyly z mladšej doby bronzovej na Slovensku. Sprievodca po výstave. Bratislava.
- 167. Ďalší rok výskumu v Marianke. AVANS 1988/1990, 134-135.
- 168. Dedinka - nálezisko svetového významu. In: Osvetová práca 14, 36-37.
- 169. Mohyla v Čake a čakanská kultúra. In: Osvetová práca 14.
- 170. Ženský odev v mladšej dobe bronzovej vo svetle archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava), 35-4, 19-23.
- 171. Pyramídy na Slovensku. Kam v Bratislave 8, 28-29.

1991

- 172. Doc.Dr. Mária Novotná, DrSc. jubiluje. Múzeum (Bratislava) 36-3, 73.
- 173. Životné jubileum PhDr. Magdy Pichlerovej, CSc. Múzeum (Bratislava) 36-4, 73-74.
- 174. Výskumu v Mariánke. AVANS 1988/1991, 78-79.

1992

- 175. Osada čakanskej kultúry v Dedinke. Siedlung der Čaka-Kultur in Dedinka, Bezirk Nové Zámky. Zbor. SNM 86, Arch. 2, 45-66.
- 176. Počiatky starovekých Olympijských hier. The Beginnings of the Ancient Olympic Games. Pamiatky a múzeá 1992-4, 4-5.
- 177. Pokračovanie výskumu v Marianke. AVANS 1989, 86.

1993

- 178. Nález pozlátenej hlinenej nádoby v očkovskej mohyle. Fund eines vergoldeten Tongefäßes aus einem Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 21-28.
- 179. Polozemnica na Mačianskych vrškoch pri Seredi. Junghallstattzeitliche Hütte von Mačianske vršky bei Sered'. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 29-31.
- 180. Ženský hrob v Dedinke. Woman's Grave at Dedinka. Pamiatky a múzeá 1993-3, 4-5.
- 181. Bronzom kované dejiny. Bratislava.
- 182. Výstavy stredovekých kachlíc. Múzeum (Bratislava) 38-4, 40-41.
- 183. Výstava Ej, kade ja chodieval... Múzeum (Bratislava) 33-3, 42.
- 184. Výsledky doplnkového výskumu na mohyle v Očkove. AVANS 1992/1993, 105-106.

1994

- 185. Velatická mohyla v Očkove. Das Velatice Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 88, Arch. 4, 17-24.
- 186. Výstava Poklady Pohanskej. Múzeum (Bratislava) 39-3, 34.
- 187. Turci na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 39-4, 29-30.

1996

- 188. Železný nôž z Marianky. Das eiserne Messer aus Marianka. Zbor. SNM 90, Arch. 6, 43-56.
- 189. Venované PhDr. Levovi Zacharovi. Zbor. SNM 90, Arch 6, 5. (spoluautorka B. Egyházy-Jurovská)

1999

- 190. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. I. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka I. Zbor. SNM 93, Arch. 9, 29-54.

2000

- 191. Počiatky osídlenia devínskeho hradiska v mladšej dobe bronzovej. Slov. Arch. 48, 2000, 37-86. (spoluautorka V. Plachá)
- 192. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke II. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka II. Zbor. SNM 94, Arch. 10, 29-60.
- 193. Devínske hradisko – kultové centrum v praveku. Die Burgstätte Devín – ein prähistorisches Kultzentrum. Bratislava. Spisy MM XII, 21-36. (spoluautorka V. Plachá)
- 194. Doklady pravekého bojovníctva na Devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-1, 4-7.
- 195. Nález polotovaru kultovej masky z ľudskej lebky z Devína. Múzeum (Bratislava), 46-2, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
- 196. Praveký odev vo svetle nálezov na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-3, 1-6. (spoluautorka V. Plachá)
- 197. Nález hlinenej hlavičky koňa. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. (Bratislava) 46-4, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)

2001

- 198. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. III. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka III. Zbor. SNM 95, Arch. 11, 9-72.
- 199. Výnimočný archeologický nález na devínskom hradisku – bronzový diadém. Múzeum (Bratislava) 47-1, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 200. Kostoná industria v praveku na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 47-2, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 201. 10 rokov Zborníka SNM Archeológia. In: Múzeum (Bratislava) 47-4, 41.
- 202. Bronziarstvo v praveku na devínskom hrade. Bratislava. Spisy MM XIII, 45-56. (spoluautorka V. Plachá)
- 203. Výstava Pamätník plynúceho času. Múzeum (Bratislava) 47-2, 38.

2002

204. Príspevok ku kultu doby bronzovej I. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit I. Zbor. SNM 96, Arch. 12, 7-16.
205. Akropola devínskeho hradiska po zániku starobronzovej civilizácie. Múzeum (Bratislava) 48-3, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
206. Velatické opevnenie devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 48-4, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
207. Der Bronzehortfund aus Bratislava-Rusovce. Anodos 2/2002, 277-294. (spoluautori J. Schmidtová; P. Baxa)
208. Zásobnicová jama z mladšej bronzovej doby na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XIV, 7-14. (spoluautorka V. Plachá)
209. Slncový kôň z Devína. Historická revue 13-4, 2002 26-27. (spoluautorka V. Plachá)

2003

210. Príspevok ku kultu doby bronzovej II. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit II. Zbor. SNM 97, Arch. 13, 35-92.
211. K bojovníckemu výstroju z doby bronzovej v Karpatskej kotline. Musica XXIV, 15-37.
212. Kultový objekt z mladšej doby bronzovej na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XV, 9-18. (spoluautorka V. Plachá)
213. Opevnenie devínskeho hradiska v neskoršej bronzovej dobe. Múzeum (Bratislava) 49-1, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
214. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 49-2, 1-4. (spoluautorka K. Harmadyová)
215. Další nález kultového rázu z Devína. Múzeum (Bratislava) 49-3, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
216. Kultová šálka z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 49-4, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)

2004

217. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí v roku 1990. Pamiatke Leva Zachara. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990. Dem Andenken von Lev Zachar. Zbor. SNM 98, Arch. 14, 43-66. (spoluautorka K. Tomčíková)
218. Prilba alebo kultový závesok? Zvláštny nález z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 50-1, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
219. Starobronzová kultová obeta na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 50-2, 1-2. (spoluautorka K. Harmadyová)
220. Devín v praveku. Malá vlastivedná knižnica. Komárno. (spoluautorka V. Plachá)

2005

221. Další hromadný nález železných predmetov v Plaveckom Podhradí. Slov. Arch. 53, 2005, 85-122.

2006

222. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí roku 1990 – 2. časť. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990 – 2. Teil. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 73-106. (spoluautorka K. Tomčíková)

ANTROPOMORFNÁ GERMÁNSKA PLASTIKA Z TRNAVY

VLADIMÍR TURČAN

Keywords: *Slovakia, Trnava, Roman province period, clay anthropomorphic sculpture, cult.***Abstract:** *Anthropomorphic Germanic sculpture from Trnava. Item 13/99 on the Germanic settlement in Trnava contained a clay anthropomorphic figure with suggested facial features. A similar discovery comes from Blučina in Moravia. It is probably a pendant used as a protective amulet.*

Na jar roku 1999 uskutočnili pracovníci SNM-Archeologického múzea záchranný archeologický výskum na trase kanalizačnej ryhy vykopanej medzi obcami Zvončín a Biely Kostol (okr. Trnava). Lokalita leží v Trnave, poloha Horné pole, tesne pri hranici s dedinou Zvončín, po pravej strane potoka Parná. V tomto areáli bol archeologický výskum realizovaný už predtým, v rokoch 1993-1994, v súvislosti s prekládkou ropovodu zo Žitného ostrova, počas ktorého boli preskúmané sídliskové objekty datované od mladšej doby kamennej po stredovek (*Bartík/Farkas/Turčan 1995, 22-25*). Chronologicky podobná skladba objektov bola na lokalite zistená aj počas predmetného výskumu. Z doby rímskej boli preskúmané dva sídliskové objekty. V objekte 13/99, ktorý možno charakterizovať ako nepravidelnú oválnu jamu lavórovitého profilu (obr. 1: A), sa popri rímsko-provinciálnej a germánskej keramike našla aj časť hlinenej figurálnej plastiky, ktorá je v rámci nálezového fondu Slovenska z germánskych lokalít dosiaľ ojedinelým nálezom.

Výplň objektu možno rámcovo datovať pomocou síce nepočetnej, ale typickej keramiky, nájdenej v jej obsahu. Prevládajú črepy germánskej proveniencie (obr. 1: 1, 5-11) s ostrou profiláciou (obr. 1: 6, 9, 11), ale aj esovite profilované nádoby s nevýrazne formovaným okrajom (obr. 1: 5). Zaujímavé sú miniatúrne nádoby (obr. 1: 7, 10, 11), nachádzané v hrobách (*Kolník 1975, 356, obr. 22; Kolník 1980, Taf. CXXXI: 18b, CLIX: 76b*) aj na sídliskách (*Kolník/Varsík/Vladár 2007, tab. XXIII*), u ktorých sa nedá vylúčiť praktické ani kultové pozadie. Hoci zrejme nebude možné preceňovať ich chronologickú citlivosť, treba upozorniť, že veľký počet takýchto nádobiek bol zistený na pohrebisku z neskorej doby rímskej v Čiernom Brode. V hrobe 21 tejto nekropole sa našli tri exempláre a v hrobe 53 dokonca až päť kusov (*Kolník 1975, 356, obr. 22*). Z veľkej, pravdepodobne terinovitej nádoby na nôžke pochádza črep zo spodnej časti s lešteným čiernym povrchom a širokým vertikálnym kanelovaním (obr. 1: 8). Vertikálne, resp. šikmé žliabkovanie a kanelovanie je charakteristické pre mladšiu dobu rímsku (*Tejral 1975, 85*).

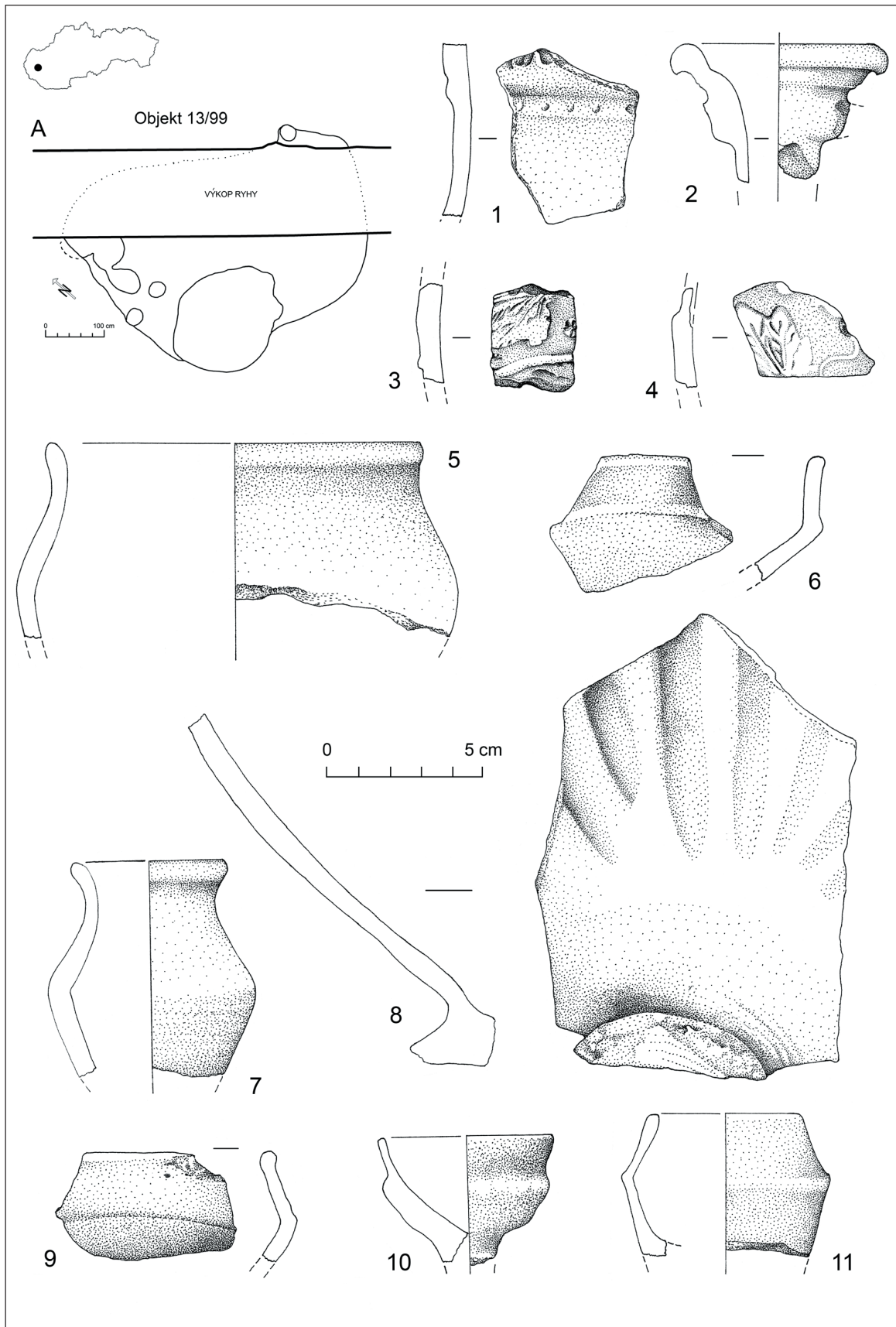
Provinciálne-rímska keramika je zastúpená okrajovým fragmentom džbánú tehlovej farby (obr. 1: 2) a dvoma črepmi Terry sigillaty (obr. 1: 3, 4), ktoré sú zdobené plastickými listami. Táto výzdoba sa vyskytuje na keramike, dovážanej do barbarika v období medzi druhou polovicou 2. storočia až prvou polovicou storočia nasledujúceho (*Kuzmová/Roth 1988, 27, 60, obr. 5: 6, 12: 3; Kuzmová 1997, 136, 140, Taf. 26: 9, 30: 9*).

Opis

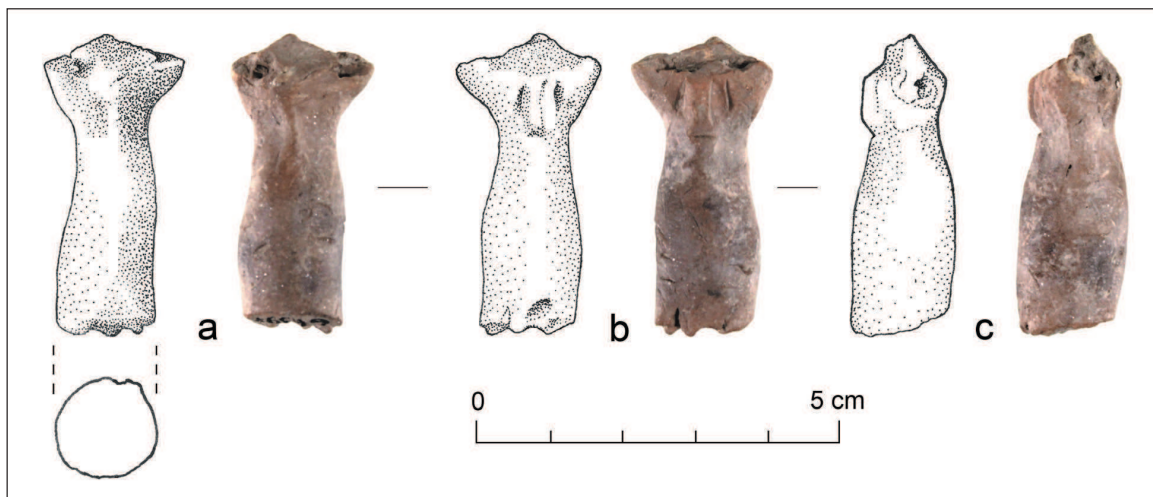
Plastika figurálna hlinená valcovitého tvaru, vyformovaná voľne v ruke, s hornou i dolnou časťou ulomenou. Zachovaná časť hlavy je trojuholníkového tvaru s náznakovo znázornenými detailmi. Výraznejšie je vymodelovaný nos v podobe stredového rebrovitého útvaru. Po stranách nosa sú umiestnené oči, vytvorené krátkymi vertikálnymi zárezmi. Krátkym vodorovným zárezom sú znázornené ústa. Vzhľadom na ulomenie horného ukončenia vrchlíková časť hlavy chýba. Krk je vytvarovaný priškrteným tela pod hlavou. Vlastné telo je vymodelované iba schematicky do valcovitého tvaru, bez pliec a rúk. V zadnej časti vzniklo priškrtením v oblasti krku vertikálne rebierko. Plastika je v dolnej časti ulomená približne na úrovni drieku. Farba svetlohnedá. Hlinené cesto je jemné, bez prímies. Na viacerých miestach tela sú badateľné odtlačky, pravdepodobne stopy po nechtoch alebo formovacím nástroji. Rozmery: celková v. 3,9 cm, ø základne 1,4 cm, š. hlavy 1,95 cm, ø hrdla 1,1 cm (obr. 2). Evid. č. AP 67 397.

Pri hodnotení plastiky možno ťažko uplatniť náročnejšie umelecko-remeselné kritériá. Pri jej zhotovení neboli z výtvarného hľadiska uplatnené náročnejšie požiadavky. Dielo pôsobí jednoducho až primitívne a pochádza evidentne z rúk neprofesionálneho tvorca. Hlina bola pritom u Germánov remeselne bežne používaná a jej spracovanie do keramiky zvládnuté. Hoci až do neskorej doby rímskej nepoužívali hrnčiarsky kruh, vyrábali pomerne širokú škálu hrncovitých, terinovitých a miskovitých nádob, zdobených prevažne rytím, prstovaním, prípadne vrypami. Výnimočne sa stretávame aj s jednoduchými plastickými prvkami výzdoby, ale väčšinou iba s výčnelkami.

Figurálna plastika sa objavuje skôr ojedinele a to takmer výlučne v podobe zoomorfných tvarov, ktorým sa pripisuje kultový význam (*Motyková-Šneidrová 1960, 233-239; Šedo 2003, 377-385*). Zoomorfné plastiky zo slovenského územia, ktoré zosumarizoval T. Kolník v prehľade umenia z rímsko-germánskeho obdobia (*Kolník 1984, 74*), ukazujú pomerne širokú škálu motívov. Dosiaľ jediným artefaktom, ktorý možno považovať za antropomorfnú terakotu, je dvojstranné razidlo v podobe ľudskej nohy s plochým chodidlom, datované do druhej polovice 2. storočia, pochádzajúce zo Šale. Podľa autora slúžilo na kolkovanú výzdobu (*Kolník 1984, 73, 239, obr. 176*). Primárna snaha zobraziť ľudskú postavu je v tomto prípade, zdá sa, nepravdepodobná. Terakota z Trnavy – Horného pola je teda prvou súvekou známou antropomorfnou plastikou zo slovenského územia.

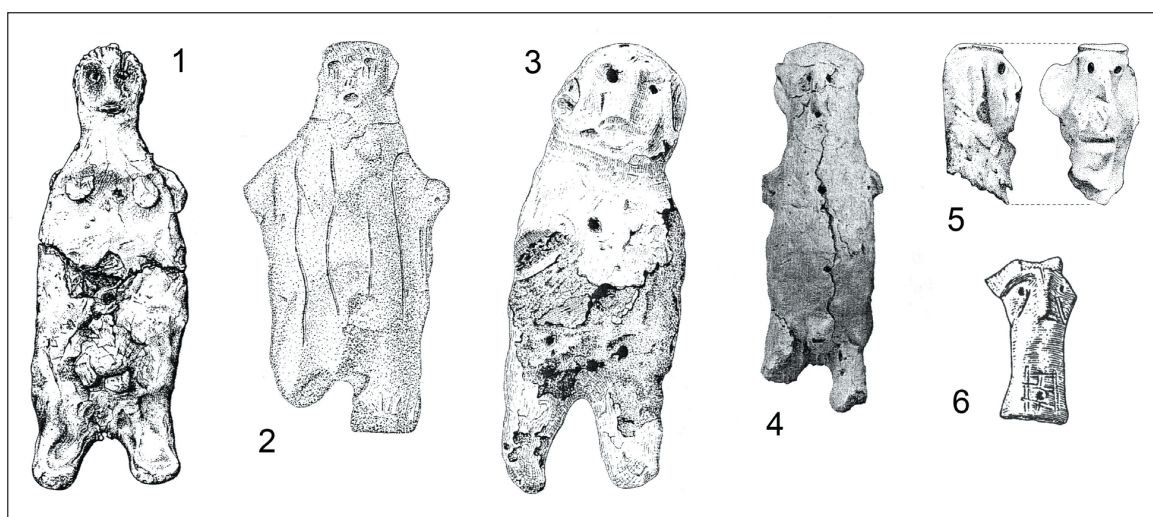

Obr. 1 Trnava – Horné pole. A: pôdorys objektu 13/99; 1-11 keramika (kreslil P. Šimčík) Abb. 1 Trnava – Horné pole, Objekt 13/99. A: Grundriss des Objektes 13/99; 1-11 Keramik (Zeichnung P. Šimčík).

Obr. 2 Trnava – Horné pole, objekt 13/99. Hlinená plastika (kreslil P. Šimčík, foto I. Choma)

Abb. 2 Trnava – Horné pole. Objekt 13/99. Tonplastik (Zeichnung P. Šimčík, Foto I. Choma).

Obr. 3 Hlinené antropomorfné plastiky. 1 Mainz, 2 Beutow, 3 Frienstedt, 4 Eining, 5 Hodorf (všetko Nemecko), 6 Blučina (Morava). Podľa A. Leube, H.-J. Nüsse a E. Droberjar.

Abb. 3 Anthropomorphe Tonplastiken. 1 Mainz, 2 Beutow, 3 Frienstedt, 4 Eining, 5 Hodorf (alles Deutschland), 6 Blučina (Mähren). Nach A. Leube, H.-J. Nüsse und E. Droberjar.

Výnimočnosť antropomorfných plastík v nálezoch však zrejme nesúvisela s absenciou predlôh. Napr. na germánskom pohrebisku v Ivanke pri Dunaji sa našla bronzová plastika rímskeho boha obchodu Merkúra (*Kraskovská 1965*, 164, 172, 173, Tab. II: 1) a z českých Třebestovic pochádza dokonca antická hlinená soška (*Motýková/Sedláčková 1974*, 230-232). Výnimočne sa antropomorfné motívy objavujú v podobe plastickej výzdoby na keramike (*Bugaj 1999*, 91-93; *Droberjar 1997*, Taf. 14: 8), ojedinele aj v plnej hmote, ako ju poznáme z moravskej Blučiny (*Droberjar 1997*, Taf. 6: 4). Blučínska plastika (obr. 3: 6) zo sídliskového objektu III, datovaná autorom do horizontu B₂/C₁, je tvarom, obrysami a spôsobom modelácie najbližšie stojacou, až frapantnou blízkou analógiou k nálezu z Trnavy. Je takmer totožných obrysom, rozdiely sú len v očiach, ktoré sú na rozdiel od trnavskej plastiky vyjadrené vpichmi. Blučínsky exemplár má pod tvárou vyrytú mriežku s otvorom v strede. Slovenský exemplár má na tomto mieste len zrejme náhodne umiestnených niekoľko ryžiek. Vzdušnou čiarou sú lokality, oddelené malokarpatským horstvom, vzdialené od seba cca 120 km. V rámci doby rímskej možno však južnú Moravu a juhozápadné Slovensko považovať za príbuzné kultúrne okruhy a preto podobnosť oboch figúrok nemusí byť náhodná.

Skromný výskyt antropomorfných plastík v materiálnej kultúre naddunajských Germánov nemusí znamenať aj ich absenciu v reálnom čase. V krajinách, v ktorých sú vhodné podmienky pre zachovanie organických materiálov, sa objavuje množstvo drevených artefaktov, medzi nimi aj antropomorfných idolov či božstiev. Najväčší počet nálezov tohto druhu pochádza z kultového miesta Oberdola v Durínsku, kde sa našli vo viacerých výtvarných i typologických prevedeniach (*Behm-Blanche 2003*, 89, 90).

Terakotové plastiky, napriek trvanlivejšiemu materiálu, z ktorého boli zhotovené, sa však vyskytujú skôr ojedinele. Dosaiaľ známe exempláre pochádzajú väčšinou zo sídliskového prostredia resp. zo zásypov a vrstiev (s výnimkou aplikácie na keramike), čo môže súvisieť s ich funkciou. Typické pre germánske terakotové figúrky je plnosť hmoty a iba schematické znázornenie detailov tváre, slabé profilované obrisy tela, predovšetkým absencia pliec (Nüsse 2011, 133). Výnimkou sú severské nálezy z Dánska a Nórska s pomerne precíznym vypracovaním reliéfu tváří vrátane detailov. Tie však súvisia s iným kultúrnym kontextom (Lund 1990, 57-76). Figúrky z nemeckého územia (obr. 3: 1-5) sú svojou výtvornou jednoduchosťou až skratkovitosťou skôr podobné nálezu z Trnavy – Horného pola. Detaily tváre bývajú znázornené len náznakovo, ako vidíme u exemplárov z lokalít Beutow (Nüsse 2011, Abb. 2: 4), Friestedt (Nüsse 2011, Abb. 1: 2) alebo z Einingu (Törne 2010, 254). Všetky známe plastiky, pokiaľ sa zachovali aj ich spodné časti, čo nie je prípad Trnavy, majú mužské pohlavie (Spindler 1982, 113).

Na funkciu antropomorfných plastiek nepanuje medzi bádateľmi jednotný názor. V literatúre sa stretáme aj s úvahou, že by mohlo ísť o hračky (Spindler 1982, 114). V súvislosti s takouto interpretáciou treba upozorniť na skutočnosť, že vo výplni trnavského objektu, ako bolo vyššie uvedené, sa nachádzajú aj miniatúrne nádoby. Podobne ako u drobnej keramiky z Čierneho brodu (Kolník 1975, obr. 22) sú dosť nedbalo formované, takže nemožno vylúčiť, že ich zhotovovali deti. To by samozrejme postavilo do iného svetla aj nález z Trnavy. Väčšina autorov však interpretuje plastiky ako kultové predmety, slúžiace k zaklínaniu a mágií s poukazovaním na antické analógie (Nüsse 2011, 134; Törne 2010, 254). Vzhľadom na to, že niektoré z nich boli prepichnuté ihlou alebo ihlicou, podľa K. von Törne ich využívali pri rituáloch podobných kultu woodoo (Törne 2010, 254). Na figúrke z Trnavy žiadne podobné poškodenie nenachádzame, ak samozrejme nemožno pripísať funkčný význam skutočnosti, že je odlomená zhruba na rovnakých miestach, ako terakota z Blučiny. Treba ale uviesť, že spomenuté figúrky boli prepichnuté pred vypálením, čo odporuje kultovým praktikám úmyselného ublíženia alebo zarieknutia konkrétnych osôb, zastúpených práve takýmito postavičkami. Keďže ani jedna z plastiek nemohla solitérne stáť, mohlo by ísť aj o otvory, ktorým boli upevnené k podkladu. Takéto úvahy sa však zrejme netýkajú plastiek z Trnavy a z Blučiny. Artefakt z Blučiny považuje E. Droberjar za závesok (Droberjar 2002, 20), teda za ochranný amulet, čo by mohlo byť prijateľné vysvetlenie aj pre exemplár z Trnavy.

LITERATÚRA

- Bartík/Farkaš/Turčan 1995 – J. Bartík/Z. Farkaš/V. Turčan: Biely Kostol. In: M. Ruttkay (zost.): Archeológia a ropa. Nitra 1995, 22-25.
- Behm-Blanche 2003 – G. Behm-Blanche: Heiligtümer der Germanen und Ihrer Vorgänger in Thüringen. Die Kultstätte Oberdola. Teil 1. Stuttgart 2003.
- Bugaj 1999 – E. Bugaj: Motywy figuralne na ceramice germańskiego kręgu kulturowego. Poznań 1999.
- Droberjar 1997 – E. Droberjar: Studien zu den germanischen Siedlungen. Der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren. Pragae 1997.
- Droberjar 2002 – E. Droberjar: Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě. Praha 2002.
- Kolník 1975 – T. Kolník: Žiarové pohrebisko z neskorej doby rímskej a zo začiatku sťahovania národov v Čiernom Brode. In: Slov. Arch. 23, 1975, 341-378.
- Kolník 1980 – T. Kolník: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. Bratislava 1980.
- Kolník 1984 – T. Kolník: Rímske a germánske umenie na Slovensku. Bratislava 1984.
- Kolník/Varsík/Vladár 2007 – T. Kolník/V. Varsík/J. Vladár: Branč. Germánska osada z 2. až 4. storočia. Nitra 2007.
- Kraskovská 1965 – E. Kraskovská: Popolnicové pohrebisko v Ivanke pri Dunaji. Slov. Arch. 13, 1965, 163-182.
- Kuzmová 1997 – K. Kuzmová: Terra sigillata im Vorfeld des nordpanonischen Limes. Nitra 1997.
- Kuzmová/Roth 1988 – K. Kuzmová/P. Roth: Terra sigillata v barbariku. Nálezy z germánskych sídlisk a pohrebisk na území Slovenska. Nitra 1988.
- Leube 1988 – A. Leube: Künstlerisches Schaffen. In: B. Krüger (Hrsgb.): Die Germanen. Geschichte und Kultur der germanischen Stämme in Mitteleuropa. Berlin 1988, 355-363.
- Lund 1990 – J. Lund: Hoveder og ansigter af ler fra ældre jernalder. KUML 1990, 57-76.
- Motyková/Sedláčková 1974 – K. Motyková/H. Sedláčková: Nálezy ze sídlitě doby římské u Třebestovic-Sadské. Arch. Rozhledy 26, 1974, 225-235.
- Motyková-Šneidrová 1960 – K. Motyková-Šneidrová: Drobná hlinená plastika z doby římského císařství z Čech. Acta Universitatis Carolinae (Filipův sborník). Praha 1959 (1960), 233-239.
- Nüsse 2011 – H.-J. Nüsse: Römischer Schadenzauber bei den Germanen? Arch. Korrb. 41, 2011, 133-138.
- Spindler 1982 – K. Spindler: Anthropomorphe Terrakotten aus den römischen Lagerdörfern von Eining und Straubing, Niederbayern. Das archäologische Jahr in Bayern 1982, 113-115.
- Šedo 2003 – O. Šedo: Zlomek hliněné plastiky v podobě vodního ptáka z doby římské ze Slavkova u Brna. Pravěk NŘ 13, 2003, 377-385.
- Tejral 1975 – J. Tejral: Die Probleme der späten römischen Kaiserzeit im Mähren. Stud. AÚ ČSAV Brno III/2. Brno 1975.
- Törne 2010 – K. von Törne: Zauberpüppchen magische Durchbohrung und Banning. In: R. Gebhard (eds.): Archäologische Staatssammlung München. Glanzstücke des Museums. München 2010.

Vladimír Turčan
SNM-Archeologické múzeum
Žižkova 12, P. O. BOX 13, 810 06 Bratislava 16
vladimir.turcan@snm.sk

ANTHROPOMORPHE GERMANISCHE PLASTIK AUS TRNAVA

VLADIMÍR TURČAN

Während der archäologischen Ausgrabung in Trnava (Slowakei) wurde das Objekt 13/99 untersucht. In seiner Ausfüllung fand man auch ein 3,9 cm großes anthropomorphes Figürchen aus Terrakotta, das den oberen und unteren Teil abgebrochen hat. Es handelt sich um ein Werk, auf das man keine anspruchsvolleren Kunstkriterien anwenden kann. Die anthropomorphe Figuralplastik kommt im Unterschied zu der zoomorphen bei den überdonauländischen Germanen nur selten vor. Eine frappant nahe Plastik stammt aus dem Siedlungsobjekt aus Blučina in Mähren, datiert in den Horizont B₂/C₁. Aus dem breiteren germanischen Milieu sind einige anthropomorphe Tonplastiken, von denen einige vor dem Ausbrennen durchsteht waren, die man interpretiert als Gegenstände benutzt bei den Kultpraktiken, bekannt. Die Figürchen aus Trnava und Blučina unterscheiden sich von diesen Funden durch ihre Form und kleinere Betonung auf das Detail. Wahrscheinlich dienten sie als Anhänger mit der Funktion eines Schutzamulettes. Anhand des begleitenden keramischen Materials kann man die Ausfüllung des Objektes in das 3. Jahrhundert datieren.

Übersetzt von Luboš Novotný

Slovenské národné múzeum
Archeologické múzeum

Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

